

תאריך עדכון: 16.06.2021

שם מחלקה: תלמוד

שם ומספר הקורס: אמונות ודעות בספרות חז"ל

09-1856-01

שם הקורס באנגלית: The Thought and Principals of the Sages in Rabbinic Literature

שם המרצה: ד"ר ברק כהן

סוג הקורס: סמינריון

היקף שעות: 2 ש"ש

סמסטר: שנתי

שנת לימודים: תשפ"ב

אתר הקורס באינטרנט: lemida.biu.ac.il

א. מטרת הקורס ותוצרי למידה:

מטרת הקורס:

מטרת הקורס היא, לחשוף בפני הסטודנט את דמויותיהם של חכמי ישראל, על רקע מרכזי ההנהגה וההוראה ודמותה של החברה היהודית, שעיצבו את פני האומה בתקופת המשנה והתלמוד. המטרה להקיף מספר נושאים מרכזיים בעולם היהדות העתיקה, כדי לאפשר לסטודנט הכרת עולם היהדות בפרספקטיבה רחבת היקף. עיקר הלימוד מבוסס על עיון ביקורתי של סוגיות נבחרות בספרות התלמודית, ניתוחם והסקת מסקנות על בסיס המקבילות והשינויים שבין המקורות. דגשים יושמו על תהליכים ומאורעות מדיניים-פוליטיים, חברתיים וכלכליים שהיוו את הרקע לתופעות ולנושאים הנלמדים. כמו-כן, נידונות גם סוגיות בהלכה, העוסקות בעיקר במעמד האישה היהודייה בתקופת התלמוד.

תוצרי למידה:

מטרת הקורס היא להכשיר את המועמד לכתוב עבודה סמינריונית בהיקף מצומצם, על פי המתווה שאותו הכין המרצה בדף הוראות נפרד.

ב. תוכן הקורס:

רציונל, נושאים:

א. מבואות:

1. מבוא היסטורי לתקופת המשנה והתלמוד, למרכזי ההוראה וחכמיה
2. מבוא כללי לספרות התלמודית: משנה, תוספתא, מדרשי הלכה
3. מבוא לספרות האגדה: הגדרתה, אופייה ומגמותיה

4. מבוא מתודי: השימוש בספרות התלמודית לצורכי המחקר התלמודי

והיסטורי

ב. עולמם של החכמים מתוך הנושאים הבאים:

1. ספרות האגדה: מהותה, מקורותיה והתפתחותה
2. חלומות ופותרי חלומות
3. "עולם הבא"
4. שכר ועונש ותורת הגמול
5. מאגיה וכישוף

מהלך השיעורים:

מהלך השיעורים מבוסס על ניתוח של טכסטים מן הספרות התלמודית, בשיתוף עם הסטודנטים. בחלק מן הנושאים הנידונים יוצגו ממצאים חומריים מחיי היהודים לפני הסטודנט, כחלק מתהליך הלמידה: כתבי-יד יהודיים מימי הביניים, קערות חרס מתקופת התלמוד, העיר מחוזא בבבל ושרידיה מתקופת התלמוד, סידור התפילה מתקופת הגאונים, ועוד.

תכנית הוראה מפורטת לכל השיעורים:

מס' השיעור	נושא השיעור	קריאה מומלצת	הערות
3-1	מבוא היסטורי א': לתקופת המשנה והתלמוד, למרכזי ההוראה וחכמיה – ארץ ישראל ובבל		
5-4	מבוא היסטורי ב': מבוא לספרות התנאית (מדרשי הלכה, משנה, תוספתא)		
7-6	מבוא היסטורי ג': מבוא לספרות האמוראית והגאונות (תלמוד בבלי וירושלמי, והספרות הגאונות ומאפייניה)		
9-8	ההגדה ו"בעל ההגדה"	M. Hirshman, "Aggadic Midrashim", <i>The Literature of the Sages</i> , Vol. 2, Assen 2006, pp. 107-132	

	י' פרנקל, סיפור האגדה – אחדות של תוכן וצורה, הקיבוץ המאוחד 2001, עמ' 346-365		
	R. Kalmin, "Dreams and Dream Interpreters", <i>Sages, Stories, Authors and Editors in Rabbinic Babylonia</i> , Atlanta 1994, pp. 61-80	חלומות ופותרי חלומות (יחס חכמי ארץ-ישראל לחלומות)	11-10
	הני"ל	נושאים בעולמם של חכמים ב': חלומות ופותרי חלומות (יחס חכמי בבל לחלומות)	13-12
	M. Bar-Ilan, "Between Magic and Religion: Sympathetic Magic in the World of the Sages of the Mishnah and Talmud", <i>Review of Rabbinic Judaism</i> 5 (2002), pp. 383-399	חכמים, מאגיה וכישוף א': ביטוייה בתחומי היומיום	15-14
	M. Bar-Ilan, "Witches in the Bible and in the Talmud", <i>Approaches to Ancient Judaism</i> , V (1993), pp. 7-32	חכמים, מאגיה וכישוף ב': רקע חברתי והשפעה חיצונית	17-16
	א"א אורבך, חז"ל – פרקי אמונות ודעות, ירושלים תשנ"ח, עמ' 227-253	"עולם הבא" (א)	19-18
	הני"ל	"עולם הבא" (ב)	21-20
	אורבך, חז"ל (לעיל), עמ' 382-392 א' שמש, עונשים וחטאים מן המקרא לספרות חז"ל, ירושלים תשס"ג, עמ' 205-216	שכר ועונש	23-22

	ח' מאק, "אלא משל היה": איוב בספרות הבית השני ובעיני חז"ל, רמת-גן תשס"ה, עמ' 128-119	תורת הגמול (א)	25-24
	הני"ל	תורת הגמול (ב)	26
		סיכום ומסקנות והכנה לבחינה	28-27

ג. דרישות קדם:

אין דרישות מוקדמות.

ד. חובות / דרישות / מטלות:

חובות הקורס מפורטות לעיל, סעיף ב' (קריאה ביבליוגרפית ותרגילים).

ה. מרכיבי הציון הסופי:

ציון מספרי המורכב מן הציון של העבודה הסמינריונית שמהווה 100% של הציון בקורס.

ו. ביבליוגרפיה:

חומר חובה לקריאה

אורבך, א"א

ספראי, ש'
חז"ל – פרקי אמונות ודיעות, ירושלים, תשל"א, עמ' 81-102
מעולמם של חכמים, ירושלים תשס"ב, עמ' 437-458
"לבעיית השימוש בספרות התלמודית כמקור ללימוד היסטוריה", בתוך:
ארץ ישראל וחכמיה בתקופת המשנה והתלמוד, ת"א, תשמ"ד, עמ' 209
– 215.

חומר לקריאה מומלצת

אלון, ג'
גודבלאט, ד'

גפני, י'
גרוסמן, א'
תולדות היהודים בארץ ישראל בתקופת המשנה והתלמוד, ב, הוצאת
הקיבוץ המאוחד, ת"א תשל"ו, עמ' 125 - 151
"ראשיתה של הנשיאות הארצישראלית המוכרת", מחקרים בתולדות עם
ישראל וארץ ישראל, ד (תשל"ח), עמ' 89 – 102
"על סיפור ה'קשר' נגד רבן שמעון בן גמליאל השני", ציון, מט (תשמ"ד),
עמ' 349 - 374
יהודי בבל בתקופת התלמוד, ירושלים, תשנ"א, עמ' 149-176
חסידות ומורדות - נשים יהודיות באירופה בימי הביניים, ירושלים

- הירשמן, מ' "על המדרש כיצירה: יוצריו וצורותיו", מדעי היהדות, 32 (תשנ"ב), עמ' 83 - 90
- ולר, ש' נשים בחברה היהודית בתקופת המשנה והתלמוד, הוצאת הקיבוץ המאוחד, ת"א, תשס"א, עמ' 56 - 149
- ינקלביץ, ר' "היחס בין גודל האוכלוסייה היהודית לנוכרית בארץ-ישראל בתקופת המשנה והתלמוד", קתדרה, 61 (תשנ"ב), עמ' 156-175
- כהן, ב"ש "ישיבות מקומיות בבבל בתקופת התלמוד", ציון, ע (תשס"ה), עמ' 471-447
- לרנר, מ"ב "זכר לחורבן בשמחת הנשואין", מחניים, פג (תשכ"ג), עמ' 28-33
- מיליקובסקי, ח' "מדרש האגדה-מציאות או מטאפורה?", מחניים, ד (תשנ"ד), 34 - 37
- ספראי, ז' "מבנה המשפחה בתקופת המשנה והתלמוד", מלאת, א (תשמ"ג), עמ' 129-156
- פרנקל, י' סיפור האגדה – אחדות של תוכן וצורה, הקיבוץ המאוחד 2001, עמ' 365-346
- רובין, נ' שמחת החיים-טקסי אירוסים ונישואים במקורות חז"ל, הקיבוץ המאוחד, 2004, עמ' 216-224; 266-267; 294-300
- שרמר, ע' "זכר ונקבה בראם" – הנישואים בשלהי ימי הבית השני ובתקופת המשנה והתלמוד, ירושלים תשס"ד, עמ' 33-72
- M. Bar-Ilan "Witches in the Bible and in the Talmud", *Approaches to Ancient Judaism* 5 (1993), pp. 7-32
- _____ "Between magic and Religion: Sympathetic Magic in the World of the Sages of the Mishnah and Talmud", *Review of Rabbinic Judaism* 5 (2002), pp. 383-399
- Cohen, A. "Was Age the Decisive Criterion of Subordination Among the Amoraim?", *JQR*, 92 (2002), pp. 279-313
- Elman, Y. "Middle Persian Culture and Babylonian Sages: Accommodation and Resistance in the Shaping of Rabbinic Legal Tradition", *The Cambridge Companion to the Talmud and Rabbinic Literature*, Cambridge 2007, pp. 165-197
- Friedman, Sh. "The Further Adventures of Rav Kahana: Between Babylonia and Palestine", *The Talmud Yerushalmi and Graeco-Roman Culture*, vol. 3, Tübingen 1998, pp. 247-271
- Goodblatt, D. *Rabbinic Instruction in Sasanian Babylonia*, Leiden, 1975
- _____ "Local Traditions in the Babylonian Talmud", *HUCA*, 48

- (1979), pp. 187-216
- Hirshman, M., "The Preacher and his Public in Third century Palestine", *JJS*, 42 (1991), pp. 108-114
- Kalmin, R., *Jewish Babylonia: Between Persia and Roman Palestine*, Oxford 2006, pp. 3-8; 121-147
- Kraemer, D.C *The Mind of the Talmud*, Oxford 1990
- Moscovitz, L. *Talmudic Reasoning: From Casuistics to Conceptualization*, Tübingen, 2002.
- Oppenheimer, A. *Babylonia Judaica in the Talmudic Period*, Wiesbaden, 1983.
- Rubenstein, J.L. *Talmudic Stories: Narrative Art, Composition, and Culture*, Boltimore, 1999.

ספרי הלימוד (textbooks) וספרי עזר נוספים :

לקורס מצורפת חוברת של ספרות ביבליוגרפית לקריאת החובה

חומר מחייב למבחנים :

החומר המחייב לבחינה מפורט לעיל בטבלה (לעיל, סעיף ב')